

PŘEDMLUVA

Milé průvodkyně a milí průvodci dětí v nedělní škole, nejdeme sami! Minulý rok jsme v nedělních školách (a někdy i celé sbory) putovali od stvoření k Josefovi, od Mojžíše k Rut. A jdeme dál. V tomto školním roce se před námi otevírá další část Starého zákona, dlouhá cesta s proroky a králi.

Za sebou máme známé příběhy, které většinou vyprávějí o jednotlivcích a jejich rodinách (asi proto jsou pro nás přístupnější). To, co nás čeká, často v dětských obrázkových biblích nenajdeme (až na výjimky jako je notoricky se objevující David a Goliáš, Jonáš nebo Ester), k některým příběhům prostě nenajdete ilustraci na celé světové síti. Může se stát, že jeden nebo dva příběhy z výběru jste ještě nikdy nevyprávěli, anebo jste je možná neobjevili ani jako dospělí čtenáři Písma. Zbláznili se „ti nahoře“, když to vybírali?

Jestli si tohle někdy říkáte, vezte, že takové pocity máme občas také. Jestli jsme se nezbláznili. Nebylo by snazší zůstat u příběhů, ke kterým je spousta omalovánků, u příběhů, které známe, rozumíme jim? Tady je třeba buďto dát do množného čísla ty věty, nebo upravit autorství článku:

Mně osobně taky tato část Bible přijde náročná. Není pro mě snadné zabývat se neustávajícím zápasem Izraele s pohanstvím, vrtat se v textech, které bych možná jindy minula. Ale přesto vás chci pozvat k tomuto dobrodružství – ponořit se do Písma, zkusit ho pochopit a předat dětem to, jak nás oslovuje.

Bible nebyla psaná v první řadě pro děti. Nebere na ně příliš ohledy. A přesto se jim každonedělně snažíme něco z ní sdělit. Proč to vlastně děláme? Protože je to důležité pro nás, protože my, dospělí, jsme tady našli smysl života. Odpovědi na otázky, které jsme si kladli. Otázky, které jsme si doteď nekladli. Příběhy, které nás inspirují a dodávají nám naději.

Proto vám chci nabídnout několik impulzů, které vám snad pomohou najít k vyprávění klíč, kterým je odemknete, ať už pro děti nebo pro sebe.

Hledejme v příbězích zkušenosti, které děti skutečně znají, a na ty navazujeme. Netrapme se tím, že příběh nebudeme vždy vyprávět do všech podrobností nebo celý. Jestliže děti budou zaujaty částí příběhu, který mluví do jejich života, Bůh dá, že se k němu vrátí i později a objeví jeho další detaily i celek. Bible někdy přeci jen pro děti je – v příbězích vystupují

dětské postavy (mládeneček Samuel, malý David, různí žáci, pomocníci). Ti pak přinášejí dětskou perspektivu. Takovou dětskou postavu můžeme pro vyprávění i přimyslet. Jejými ústy se můžeme divit, ptát se a odpovídat z dětského pohledu.

Jindy takovou dětskou zkušenost v příběhu najít nemůžeme. Příběh je vzdálen prostředím i problémy. Pak se dá někdy příběh vyprávět jako hrdinský epos. Děti tedy neprožívají příběh tak, že jde o jejich situaci, ale dokáží hrdinovi fandit, trápit se s ním, držet palce, aby to dobře dopadlo. Z příběhu nevypadne na konci žádné jednoduché morální poučení pro dnešek, ale je nám zpřítomněn Boží příběh s lidmi.

Než si začnete zoufat nebo se vztekat, jak máte vyprávět ten který příběh dětem, čtete příběh pro sebe. Většina příběhů totiž vypráví o nás dospělých. Čtete o vlastních zápasech a selháních, o našich problémech. Kdybychom naše zkušenost přenášeli na děti, pak jim vnucujeme problém, který se jich netýká, nebo ho ještě nejsou schopny řešit. Můžeme ale příběh vyprávět tak, že jde o nás, že my dospělí v některých věcech selháváme, máme problémy, a proto takové příběhy vykládáme – sdělujeme svoje zkušenosti, přiznáváme se ke klopýtání – a to může být pro děti užitečné.

V mnoha příbězích nadcházejícího roku se setkáme s pohanstvím, modloslužbou Izraelského lidu, s klaněním se jiným bohům, modlám, svatyním – to není úplně snadno převoditelné do dnešní doby. Dejme si čas, abychom si formulovali, co je pro nás modloslužba dnes. Pamatujme, že k modloslužbě sklouzává Izrael (tedy církev a v ní jednotlivci), není to „oni selhávající“, ale „my selhávající“. Problematické je také jednoduché ztotožnění jiných bohů s dnešními náboženstvími. Odpovědi hledejme spíše v životním stylu, který odporuje Bohu a ke kterému máme tendence.

Jestliže se snažíme o návaznost příběhů, můžeme využívat znovu a znovu obraz Božího lidu jako stromu, k jehož kořenům patří lidé vítězící i selhávající, lidé věrní i nevěrní. My pak jsme naroubovaná větev, která ze svých kořenů může brát sílu.

Dál přece nejedeme sami! Přejeme vám hodně sil a Božího požehnání na cestě „Od Samuele k Mesiáši“!

Za tým autorů Marta Sedláčková, Tomáš Trusina, Lenka Ridzoňová

P. S. Na adrese marta.sedlackova@evangnet.cz uvítáme ohlasy, nápady či připomínky k přípravkám.

Katechetické přípravy jsou jako švédský stůl. Snažíme se, aby byl dostatečně pestrý, aby si každý vybral, zároveň aby nepřehltl. Co si ovšem „naložíte na talíř“, to záleží především na vás. S laskavým dovolením zůstanu u tohoto sytícího obrazu – dříve než přistoupíte k bohaté tabuli, zvažte jaká je vaše kondice, koho chcete nasytit, jaké máte alergie, čeho se skutečně najíte...

V provázení dětí se pohybujeme v trojúhelníku, jehož vrcholy jsem já (učitel či průvodce), děti (skupina), a Písmo (biblická zvěst). Všem těmto vrcholům bychom měli zůstat věrní – neopomíjet je, dát si práci s jejich poznáním, proniknout do hloubky, porozumět jim. Pak je přijatelná veliká rozmanitost způsobů, jakými se děti v církvi provázejí.

Promyslete, jaký typ práce sedne právě vám nejlépe, buďte autentičtí. Zpěv, vyprávění, divadlo, rozhovor, flanelograf, kreslení, ztišení – buďte to vy, ne nějaký „nedělkový ideál“. Kdo jste jako učitel/průvodce dětí?

Zabývejte se biblickým příběhem do hloubky, nenechte ho po sobě sklouznout. Hledejte, jak vás oslovuje. Jako učitel/ka či průvodce dětí jste především svědek a ten musí být zaujatý. Nevykládáme neutrálně historii nebo zeměpis, ale příběh, který se nás týká.

Je důležité mít rád svěčené děti a poznat je – jejich zázemí, nadání, povahy, handicap. Jejich svět. Podle toho je třeba volit způsob, jak je oslovit. Netrápila bych se tím, že vyprávění trvá jen pět minut (naopak to může být plus), že si nepamatují detaily příběhu nebo se část času „jen“ propovídá. Kéž by bylo nedělní setkání bezpečným místem, kde je každý přijat takový, jaký je. Ani děti nejsou ideální „poslušné a hodné evangelické děti“.

Je o tom dobré přemýšlet dopředu, třeba si to i napsat, a čas od času aktualizovat – Jak se vnímám? Co vím o dětech (obecně – psychologie, sociologie, i konkrétně – rodina, škola, jejich svět)? Není čas si zas přečíst něco o Bibli a nechat se trochu „nakopnout“?

S takto promyšleným zázemím pak už snáz rozpoznáte, která část přípravy je právě pro vás. Někdy sáhnete po připraveném chlebičku, jindy vybíráte ingredience tu i tam, abyste si připravili vlastní chutný pokrm – mnozí z vás kreativně pracují již dávno, uzpůsobují si navrženou práci pro jinou věkovou kategorii, často musíte improvizovat pro skupiny smíšené, jindy hledáte a tvoříte vlastní materiály.

Nabízím vám otázky, které by mohly pomoci *při konkrétní přípravě* (můžete si některé vybrat, připsat si další a využít je jako mustr, rutinu při přípravě):

- Jak tento příběh oslovuje mě? Jak bych formuloval/a jeho zvěst („message“)? Jak souvisí s mým životem, s mou vírou?
- Co z příběhu je blízké dětem, co souvisí s jejich životem? Obsahuje příběh nějakou základní dětskou zkušenost? Jakou zvěst chci dětem předat?
- Jaký mám dnes cíl? Jakým způsobem, jakou zvolenou prací, zpěvem, činnostmi ho mohu dosáhnout?
- Co budu dělat, když se mi setkání vymkne z rukou? Co bych chtěl/a, aby zůstalo? Kde případně navážu? Co mohu vypustit?
- Budou mít děti prostor pro své oblíbené činnosti (ať už je to hra, zpěv, kreslení, pohyb)?
- Nezapomněl/a jsem na něco?

Zkuste se k otázkám vrátit po *proběhlém setkání*:

- Povedlo se mi dojít k cíli? Co mi pomohlo, co mi bránilo? Jak reagovaly na příběh děti? Povedlo se mi je oslovit, zaujmout? Zaslechly zvěst, kterou jsem chtěl/a předat?
- Měl/a jsem něco připraveného, co jsem nepoužil/a nebo se to nepovedlo – proč? Vykojilo mě něco? Co bych chtěl/a příště určitě zopakovat, co „funguje“? Co „už nikdy“?
- Mám ty děti rád/a? Bylo nám spolu dobře? Zasmáli jsme se?
- Je něco, o čem bych chtěl/a mluvit s ostatními učiteli ve sboru (s farářem, s rodiči, s konkrétním dítětem)?
- Je něco, co bych chtěl/a dát k dispozici ostatním učitelům v církvi – komentář, nápad, hru, odkaz?

A tak, moji milovaní bratří a milované sestry, buďte pevní, nedejte se zvíkat, buďte stále horlivější v díle Páně; vždyť víte, že vaše práce není v Pánu marná. (1K 15,58)

Marta Sedláčková

OKÉNKO DO BOHOSLUŽEB

Na děti lze myslet při přípravě celých bohoslužeb. Ale možná jsme se ve sboru rozhodli, že budou mít v nedělním shromáždění církve své místo, kde půjde především o ně. Takové okénko, kterým nakoukne nedělní škola do bohoslužeb, a možná ještě spíše okénko, kterým nakouknou účastníci bohoslužeb do nedělní školy.

Danosti: Lze to dělat více způsoby a vždy máme před sebou podmínky, které nepředěláme. A to totiž prostor, velikost shromáždění a různost dětí, dost často také nejistotu, jaké děti přijdou a kolik jich bude. Musíme také počítat s ochotou a schopností faráře, učitelů nš a dalších členů sboru se na věci podílet. To jsou naše „náklady“, které je nutno mít při přípravě stále na paměti.

Kdy: Druhým krokem je rozmyslet s farářem, farářkou a dalšími tvůrci bohoslužeb, případně s celým staršovstvem, kam toto „okénko“ zařadíme. Tady se nabízejí dvě základní možnosti: 1) děti mají své místo před odchodem do nedělní školy; 2) děti se vrací z nedělní školy do shromáždění na závěr bohoslužeb. Kombinace obojího je spíše nereálná, ale v malých, takřka rodinných shromážděních je možné si ji představit (předpokládá, že děti v nš jen slyší příběh, ostatních modliteb a písní se účastní v kostele).

Návrhy přesného zařazení „okénka“ do bohoslužebného pořádku najdete ke konci článku.

Co, kdo a jak: V každém sboru může fungovat něco jiného. Nejlépe asi pomohou konkrétní příklady, na jejichž základě utvoříte vlastní způsob, příklady se jistě dají kombinovat. (Osoby, děje i sbory jsou fiktivní a podobnost čistě náhodná.)

a. Po modlitbě a prvním čtení si farář zavolá děti, případně přijde k jejich lavici, pomocí námětů z „okénka do bohoslužeb“ je snaží motivovat a navnadit na to, co zažijí v nš.

To klade nárok na komunikaci faráře a učitelů nš. „Nevystřílí“ farář učitelům nějakou motivaci, vtip, začátek, který měli připraven pro úvod nš? Neprozradí z příběhu příliš nebo nezdůrazní to, co učitelé chtěli pomínout? Pokud chceme používat tento model, musíme se domluvit. Hodí se také spíše pro malá až střední shromáždění, kde se děti tolik nestydí, kde na sebe vidíme, máme oční kontakt. Potřebujeme také menší prostory nebo dobré, přenosné ozvučení – pokud klademe otázky, je třeba, aby někdo odpovídal a to srozumitelně. Je fajn, když jsou do rozhovoru zataženi občas i další členové shromáždění (např. zvednutím ruky na otázku typu „Kdo z vás už někdy...“).

b. Po modlitbě a prvním čtení nastupuje kapela s kytarou, basou a flétnou, učitelé nš rozdávají rytmické nástroje, celá nedělní škola zpívá se shromážděním píseň – např. ze Svítá, Buď tobě sláva, připravovaného nového zpěvníku. Když výjimečně kapela nemůže, zpívá se známá píseň s varhanami a děti doprovázejí na rytmické nástroje. Poté přichází učitel nš a pomocí motivace ze začátku vyprávění uvádí děti do příběhu. Společně odcházejí a shromáždění pokračuje zpěvem písně.

Při této příležitosti se zapojilo daleko více lidí, je to společné dílo. Musí se nás hodně domluvit. Ale faráři jsme nechali čas na psaní kázání. Hodí se pro shromáždění, ve kterých se většinou známe. Není snadné pro neškoleného člověka vystoupit před mnoha lidmi, je potřeba „domácí“ atmosféra (ta ale nesouvisí s počtem lidí na bohoslužbách). Píseň, kterou zpíváme, může být písní z „rituálu“ provázející více příběhů, nebo jiná další píseň, která připomíná příběh minulý nebo uvádí do dnešního. U této varianty je třeba také zvážit, zda mezi motivací a samotným vyprávěním příběhu není příliš velký odstup (daný třeba oblékáním dětí a přemístováním na faru přes širokou ulici).

c. Ve velkém shromáždění, kde děti sedí u rodičů, přichází po modlitbě, čtení a písni ke stolu Páně učitelka nš, zve děti dopředu, farářka pronese krátkou modlitbu, prosbu o Ducha svatého pro děti i dospělé. Dětem zapálí od velké svíčky na stole Páně svíčku v malé lucerně. Děti odchází se světlem (plamenem jako symbolem Ducha) do nš a farářka vystupuje na kazatelnu, aby přečetla základ kázání. Některé neděle přijde dopředu i jeden bratr s kytarou a po modlitbě nebo před ní, jak se to hodí, se zpívá píseň, kterou děti znají. To se pak vynechá píseň s varhanami.

Tato varianta je přípravou nenáročná. Hodí se i pro velké chrámy a početnější shromáždění. Příběh, který se bude probírat, se v bohoslužbách

přímo neobjeví, není třeba příliš koordinovat. Může být ale naznačen volbou písně. Jedná se o slavnostní odchod dětí do nš, děti stejně jako dospělí prosí o působení Ducha svatého, dětské okénko je součástí liturgie. Děti tu mají své místo, ale není nijak veliké. Je možno jej dále rozvíjet, např. účast dětí na písni doprovázením na rytmické nástroje; modlí se učitel; rozvinutý úvod písně apod. Kdyby se pracovalo v nš pravidelně s biblickými postavkami nebo obrázky flanelografu, může aktuální postavy či obrázky farářka dětem slavnostně předat třeba v malém košíku.

d. Děti s učitelkami odchází při vstupní písni bohoslužeb do nš, vracejí se při písni po kázání. Společně se modlí s ostatními přímluvnou modlitbu. Několikrát připravovaly v nedělní škole taky jednotlivé přímluvy. Pravidelně se učí verše z Písma a ty nazpaměť nebo s pomocí papíru přednášejí jako poslání v závěru bohoslužeb. Učitelky s farářem uvažují o tom, že by s dětmi mohli také krátce hovořit o příběhu z nš, zatím hledají formu.

Varianta, která počítá s návratem dětí do bohoslužeb, není tak častá, ale je hodna zvážení. V této variantě jsou to děti, které slouží celému shromáždění, mají důležitý úkol. Po kázání, např. před ohláškami, také opadlo určité napětí, uvolnil se tah bohoslužby, i v ohláškách se často mluví méně formálně. Učitelky by se při přípravě mohly soustředit na to, aby každá nedělní škola ústila v něco, co lze ve shromáždění ukázat, recitovat, zazpívat. Kdyby společně s dětmi formulovaly jednu větu o příběhu, některé dítě ji může přečíst. V prostoru ohlášek je ideální místo na učení se nové písni, děti mohou být předzpěváky. Tato varianta ovšem předpokládá, že místnosti pro nš jsou v těsném sousedství s hlavní prostorou, nebo jsou jinak propojeny, a není problém vrátit se podle toho, jak probíhá hlavní bohoslužba. Je třeba jisté flexibility.

Návrhy přesného umístění „okénka“

Kam přesně „okénko“ přijde, je otázka místního pořádku bohoslužeb. Nabízíme několik variant, které je samozřejmě možné dále rozvíjet a upravovat, vkládat a ubírat písně, apod. Záleží také na tom, jak bude interakce s dětmi vypadat, podle toho je možno zvolit zařazení. Dbejte na to, aby zařazení mělo logiku, bohoslužby aby měly spád, a všichni, od dětí po nejstarší, se cítili v bohoslužbách nějakým způsobem doma. Navržené varianty jsou především pro ty sbory, pro které je např. kytarový doprovod výjimka, proto by nebylo schůdné, aby první píseň byla kytarová/dětská.

(Vysvětlivka: *slovo k dětem* – místo pro interakci s dětmi, *píseň dětská* – jakákoliv píseň, která je dětem srozumitelná, znají ji, doprovází ji apod.)

Zařazení slova k dětem na začátku jej připojuje do okruhu služby Slova, tzn. čtení Písma a kázání:

- Varianta prostá: vstup, uvítání – píseň – modlitba, 1. čtení – *slovo k dětem* – píseň.
- Varianta rozšířená: vstup, uvítání – píseň – modlitba, 1. čtení – *píseň dětská, k tématu* – *slovo k dětem* – píseň.
- Varianta rozšířená liturgicky i dětsky: vstup, uvítání – Kyrie (modlitba vyznání vin a absoluce – vyhlášení odpuštění) – píseň – modlitba, první čtení – *slovo k dětem* – *píseň dětská* – kázání (var. *píseň dětská* – *slovo k dětem* – píseň – kázání).
- Varianta méně tradiční, zahájení písní: píseň – vstup, uvítání, Kyrie a absoluce – *píseň dětská* – modlitba, 1. čtení – *slovo k dětem* – píseň.

Zařazení „slova k dětem“ na konci znamená jeho připojení k části bohoslužeb, která již směřuje do světa, do dalších dní, v nejširším slova smyslu k „vyslání“:

- Varianta „rozhovor“: píseň po kázání (příchod dětí) – *slovo k dětem* – ohlášky – *píseň dětská*.
- Varianta s účastí dětí na modlitbách, poslání: píseň po kázání (příchod dětí) – ohlášky – *Přímluvná modlitba za účasti dětí* – *Píseň dětská* – *Poslání za účasti dětí*.

Kombinace: je také možné zpívat dětskou píseň na začátku a s dětmi mluvit či je angažovat na konci.

Našli jste inspiraci? Možná jen malý střípek, který doplníte svou invencí do barevné mozaiky. Někde to budou učitelé, jinde faráři, kdo iniciuje změnu. Ať jste jedno či druhé, nebojte se, společně se o tom bavte a jistě najdete vhodnou formu pro vaše shromáždění. A nebojte se ji po čase změnit, když přijdete na lepší variantu. Zapojte i další – muzikanty a zpěváky. Bohoslužba se tak stane dílem všech, společnou radostí. Má to smysl!